

***Analýza vývoje příjmů a výdajů
domácností ČR v 1. pololetí 2023
a predikce na další období***

Důvod zpracování:

Průběžné monitorování aktuální
situace hospodaření domácností

Obsah:

I. Textová část
II. Tabulková příloha

Zpracoval:

Odbor rozpočtu a účetnictví
Oddělení koncepcí a analýz příjmů

Praha 2023

I.

TEXTOVÁ ČÁST

Obsah

Metodika a zdroje použitých dat	1
A. Hlavní poznatky z analýzy	2
B. Vývoj rozhodujících skupin příjmů, životních nákladů, výdajů, úvěrů a úspor domácností	4
1. Příjmy domácností	4
1.1 Základní charakteristika	4
1.2 Mzdy	6
1.3 Sociální příjmy	14
2. Spotřebitelské ceny a životní náklady	21
3. Peněžní výdaje, úvěry a úspory domácností	24
3.1 Peněžní výdaje	24
3.2 Peněžní úvěry	25
3.3 Úspory	27
C. Vývoj ve 3. čtvrtletí 2023 a predikce na další období	29

METODIKA A ZDROJE POUŽITÝCH DAT

Makroekonomické zhodnocení vývoje spotřebitelských cen, peněžních příjmů, výdajů, bankovních vkladů a úspor (investic) domácností vychází z dat Českého statistického úřadu (dále ČSÚ), Informačního systému o průměrném výděлку (dále ISPV), databáze ARAD České národní banky (dále ČNB), Asociace pro kapitálový trh (dále AKAT), České leasingové a finanční asociace (dále ČLFA), Czech Banking Credit Bureau (CBCB), vlastní databáze resortu práce a sociálních věcí a České správy sociálního zabezpečení (dále ČSSZ). Využity byly také výsledky vlastních šetření Ministerstva práce a sociálních věcí (dále MPSV) a dalších institucí. Od ČSÚ byla převzata rovněž data o hrubém domácím produktu (HDP) a úhrnné produktivitě práce.

Analýza mzdového vývoje byla do úrovně firem zpracována na základě údajů ČSÚ. Průměrná mzda byla vykazována na přepočtené počty zaměstnanců (zohledňující délku pracovního úvazku) v celém národním hospodářství. Při zpracování dat o průměrných mzdách byly ČSÚ uplatněny metody odhadů nonresponse a doodhady za nešetřenou část populace, které vycházely z administrativních zdrojů dat. Data za jednotlivé regiony byla získána tzv. pracovištní metodou – tj. podle místa skutečného pracoviště zaměstnanců. Rozbor pohybu výdělků jednotlivých zaměstnanců umožnila data ISPV za 1. pololetí 2023 (pokrývající 21 501 ekonomických subjektů představujících 2 311 tis. pracovních úvazků) v gesci MPSV.

V kapitole o spotřebitelských cenách jsou rovněž využity údaje o harmonizovaném indexu spotřebitelských cen (HICP), který publikuje Eurostat. Mezi strukturou spotřebního koše národního indexu spotřebitelských cen ČR a strukturou spotřebního koše HICP jsou určité rozdíly. Ve váhách HICP jsou zahrnuty tržby za nákupy cizinců na území České republiky, ale není v nich zahrnuto imputované nájemné na rozdíl od národního indexu spotřebitelských cen, kde tržby za nákupy cizinců zahrnuty nejsou, ale je zde zahrnuto imputované nájemné.

S výjimkou použitých údajů z vlastní databáze MPSV, dat ČSÚ o vývoji spotřebitelských cen a životních nákladů, přehledů ČNB (bankovní vklady a úvěry) a údajů z ISPV je nutno všechna ostatní uváděná data považovat za předběžná. Jejich dodatečné zpřesnění však podle ověřených předpokladů nezmění základní tendence charakterizované v materiálu.

Zhodnocení dalšího vývoje příjmové a výdajové situace domácností bude předmětem zprávy za 1. – 3. čtvrtletí 2023, která bude zveřejněna koncem ledna 2024.

Analýza obsahuje údaje platné k 16. říjnu 2023

A. HLAVNÍ POZNATKY Z ANALÝZY

Ekonomika České republiky zaznamenala ve 2. čtvrtletí 2023 (zejména vlivem oslabení výdajů domácností na konečnou spotřebu domácností a snížení tvorby zásob) meziroční pokles HDP.

Hrubý domácí produkt ve stálých cenách poklesl meziročně v prvním čtvrtletí o 0,4 % a ve druhém čtvrtletí o 0,6 %. V prvním pololetí tedy HDP meziročně poklesl o 0,5 % (kdy v 1. pololetí roku 2022 byl zaznamenán vzestup HDP o 4,0 %). Ve srovnání s průměrem Evropské unie byl ekonomický vývoj horší. Meziroční růst HDP v zemích EU činil v 1. čtvrtletí 1,1 % a ve 2. čtvrtletí 0,4 %. Z pohledu 1. pololetí 2023 byl růst HDP v EU o cca 1,3 p. b. vyšší než v ČR.

Na hospodářském poklesu se v 1. pololetí 2023 největší měrou podílela konečná spotřeba domácností a tvorba zásob. Naproti tomu příspěvek bilance zahraničního obchodu byl kladný a pokles hrubého domácího produktu poměrně výrazně snížil.

Výdaje na konečnou spotřebu (které souhrnně přispěly k poklesu HDP) měly odlišný vývoj u spotřeby domácností a u výdajů vládních institucí. Zatímco výdaje na spotřebu domácností v obou čtvrtletích působily na propad HDP, tak příspěvky výdajů vládních institucí byly v 1. i 2. čtvrtletí 2023 kladné.

Tvorba hrubého kapitálu přispěla k poklesu HDP obdobnou měrou jako konečná spotřeba. Rozhodující vliv měla snížená tvorba zásob. Tvorba hrubého fixního kapitálu působila na HDP v jednotlivých čtvrtletích rozdílně. V 1. čtvrtletí měla tvorba hrubého fixního kapitálu negativní vliv na růst HDP (-0,2 p. b.). Naproti tomu ve 2. čtvrtletí přispěla ke zpomalení poklesu HDP (+0,8 p. b.).

Z podrobnějšího rozboru příjmů a výdajů domácností vplynuly tyto základní poznatky:

- hrubý disponibilní důchod sektoru domácností (na makroúrovni statistiky národních účtů) vzrostl nominálně o 8,6 % na 1 924,9 mld. Kč, což při zohlednění cenové inflace znamenalo jeho reálné snížení o 4,5 %,
- největším zdrojem peněžních příjmů domácností byly mzdy; průměrná měsíční nominální mzda v národním hospodářství (na přepočtené počty zaměstnanců) činila 42 249 Kč a její meziroční dynamika růstu se zvýšila o 3,5 p. b. na 8,2 %; po zohlednění vývoje cenové inflace však došlo k poklesu reálné úrovně průměrné mzdy o 4,8 %,

Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v 1. pololetí 2023 a predikce na další období

- příjmy sociálního charakteru – druhé nejvýznamnější složky úhrnných příjmů domácností – vzrostly (o 17,0 %); pokles byl zaznamenán u dávek nemocenského pojištění a u dávek pomoci v hmotné nouzi a humanitární dávky občanům Ukrajiny; příjmy občanů z ostatních druhů sociálních dávek se zvýšily,
- průměrná výše (samostatně vypláceného) starobního důchodu vzrostla o 19,3 % na 19 628 Kč, jeho reálná hodnota vzrostla o 1,7 % (při použití indexu životních nákladů domácností důchodců ve výši 117,3 %),
- zvýšil se průměrný počet evidovaných nezaměstnaných (o 18,0 tis. na 269,2 tis.) a zároveň i počet evidovaných nezaměstnaných s nárokem na podporu, přičemž průměrná výše podpory v nezaměstnanosti se meziročně zvýšila o 6,5 % na 9 934 Kč měsíčně,
- oproti minulému roku mírně zrychlil průměrný meziroční růst spotřebitelských cen, který za první pololetí 2023 činil 13,7 %, ale dynamika růstu cen již byla od začátku roku klesající; proinflačně působilo zejména výrazné zvýšení nákladů na bydlení a potraviny a nealkoholické nápoje,
- sektor domácností vynaložil 1 604,4 mld. Kč na výdaje spojené s individuální spotřebou (reálně o 7,1 % meziročně méně),
- zvýšená dynamika růstu zadlužení domácností, kterou bylo možné sledovat v předchozích letech, od konce roku 2022 výrazně zpomalila a celkový objem půjček domácností u bank se meziročně zvýšil o 106,9 mld. Kč na úroveň 2 206,5 mld. Kč,
- nárůst bankovních úspor domácností byl stejně jako v minulém roce oproti dlouhodobému meziročnímu průměru nízký – jejich objem se podle dostupných údajů České národní banky v červnu letošního roku meziročně zvýšil o 189,5 mld. Kč na 3 512,9 mld. Kč – vzhledem k vyššímu úročení vkladů se těžiště nárůstu přesunulo na termínové účty.

B. VÝVOJ ROZHODUJÍCÍCH SKUPIN PŘÍJMŮ, ŽIVOTNÍCH NÁKLADŮ, VÝDAJŮ, ÚVĚŘŮ A ÚSPOR DOMÁCNOSTÍ

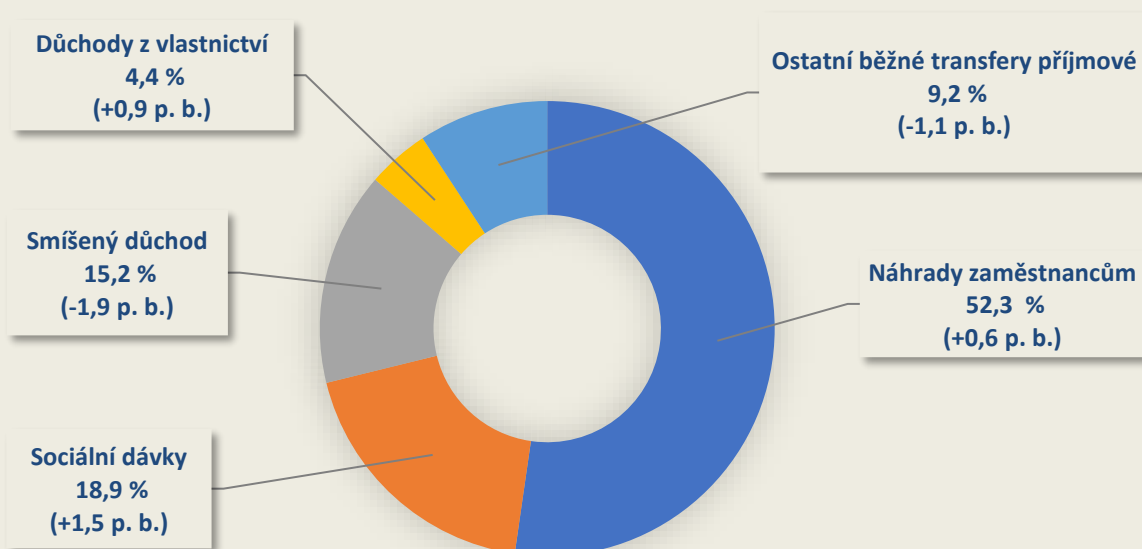
1. PŘÍJMY DOMÁCNOSTÍ

1.1 Základní charakteristika

Běžné příjmy sektoru domácností (podle statistiky národních účtů) dosáhly celkové výše 3 035,9 mld. Kč. Meziročně tak vzrostly nominálně o 8,4 % (+234,7 mld. Kč), ale reálně poklesly o 4,7 % (při poklesu hrubého domácího produktu ve stálých cenách o 0,5 %).

Na reálném poklesu úhrnného objemu běžných příjmů se největší měrou podílel smíšený důchod – zahrnující zejména příjmy z podnikatelských aktivit a náhrady zaměstnancům (-15,3 %, resp. -3,6 %). V menší míře pak na něm participovaly ostatní běžné transfery – jedná se o náhrady z neživotního pojištění, výhry ze sázek a loterií apod. (-15,0 %). Reálný nárůst zaznamenaly důchody z vlastnictví a sociální dávky (+20,8 %, resp. +3,7 %).

Struktura běžných příjmů domácností
(v 1. pololetí 2023)

V závorkách rozdíl proti stejnému období roku 2022

Zdroj: Zpracováno z předběžných údajů ČSÚ

Po odpočtu běžných výdajů (především daní z příjmů a příspěvků na sociální a zdravotní pojištění) zůstal sektoru domácností úhrnný disponibilní důchod v částce 1 924,9 mld. Kč, což bylo reálně o 4,5 % méně než ve srovnatelném loňském období (kdy se kupní síla jeho objemu meziročně snížila o 2,8 %).

Relace disponibilního důchodu k objemu hrubého domácího produktu (v běžných cenách) meziročně poklesla o 0,8 p. b. na 52,7 %.

Podrobnější číselné údaje o vývoji příjmů v sektoru domácností jsou součástí následující tabulky:

Příjmy sektoru domácností podle statistiky národních účtů

Ukazatel	mld. Kč		Meziroční index v %	
	1. pololetí 2022	1. pololetí 2023	nominální	reálný ¹⁾
Běžné příjmy celkem	2 801,2	3 035,9	108,4	95,3
z toho: Náhrady zaměstnancům ²⁾	1 448,5	1 587,3	109,6	96,4
z toho: Mzdy a platy	1 108,5	1 217,4	109,8	96,6
Sociální dávky	485,9	573,0	117,9	103,7
Smíšený důchod ³⁾	479,0	461,3	96,3	84,7
Důchody z vlastnictví ⁴⁾	97,7	134,1	137,3	120,8
Ostatní běžné transfery příjmové ⁵⁾	290,1	280,2	96,6	85,0

Poznámka: Indexy propočteny z nezaokrouhlených údajů

¹⁾ Při použití indexu spotřebitelských cen (113,7 %)

²⁾ Mzdy a platy; sociální příspěvky zaměstnavatelů

³⁾ Provozní přebytek (vytvořený výrobními činnostmi) a smíšený důchod
- odměna za práci vykonanou vlastníkem (nebo členy jeho rodiny);

⁴⁾ Např. úroky, dividendy, pachtovné

⁵⁾ Např. náhrady z neživotního pojištění, výhry ze sázek a loterií, převody ze zahraničí

Zdroj: Zpracováno z předběžných údajů ČSÚ

1.2 Mzdy

Pro mzdový vývoj byl v 1. pololetí letošního roku charakteristický přetrvávající pokles průměrné reálné mzdy, a to i přes meziročně zvyšující se její nominální dynamiku. Snížení kupní síly průměrné mzdy pokračovalo nepřetržitě již sedm čtvrtletí.

Rozhodující část peněžních příjmů domácností tvořily mzdy. Celkový objem mzdových prostředků (bez ostatních osobních nákladů) zúčtovaný všem zaměstnancům k výplatě za celé národní hospodářství dosáhl za 1. polovinu letošního roku 1 022,3 mld. Kč a byl tak nominálně o 9,0 % vyšší než ve stejném období roku 2022.

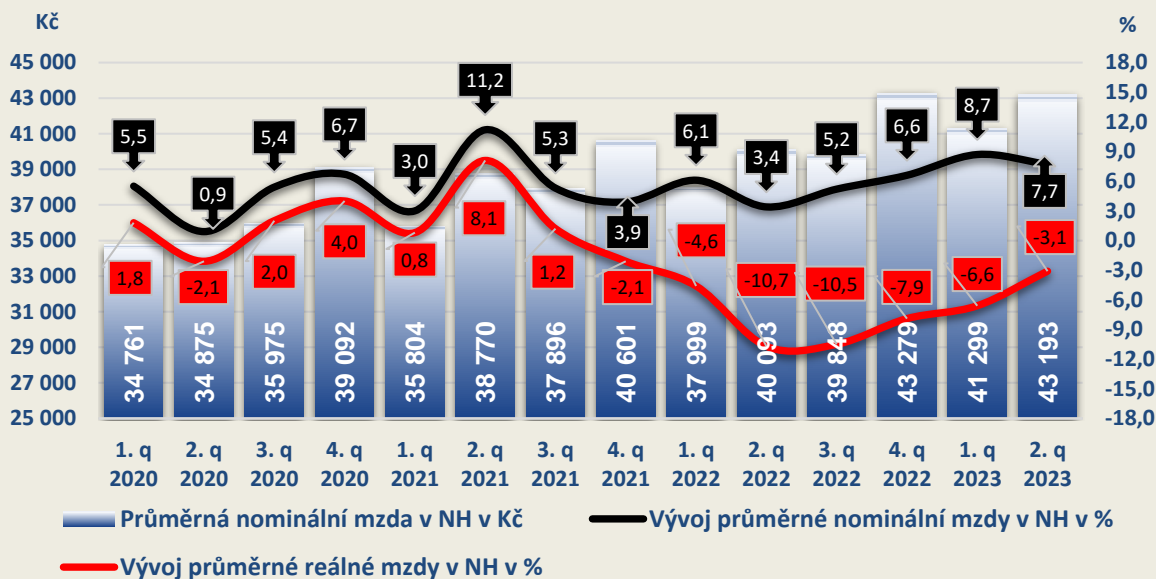
Průměrná hrubá měsíční nominální mzda na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství dosáhla v 1. pololetí letošního roku výše 42 249 Kč, což představovalo meziroční nominální zvýšení o 8,2 % (tj. o 3 198 Kč). Dynamika růstu mezd v hodnoceném období meziročně zrychlila, byla o 3,5 p. b. vyšší v porovnání s 1. pololetím loňského roku. Zásadní pro mzdový vývoj však zůstala vysoká míra inflace, která stále dosahovala dvouciferných hodnot. V meziročním srovnání její dynamika ještě mírně vzrostla a výrazně převýšila tempo růstu průměrné nominální mzdy. Spotřebitelské ceny v 1. pololetí 2023 vzrostly o 13,7 %, což bylo o 0,2 p. b. více než v 1. pololetí 2022. Proti 1. pololetí předchozího roku tak došlo k poklesu průměrné reálné mzdy o 4,8 % – souhrnný přehled viz tabulku č. 2 v příloze. Po loňském historickém poklesu se jednalo o druhý největší propad kupní síly průměrné mzdy od roku 2000.

V samotném 2. čtvrtletí 2023 bylo tempo růstu průměrné nominální mzdy meziročně o 1,0 p. b. nižší než v 1. čtvrtletí, tj. činilo 7,7 %, reálně průměrná mzda poklesla o 3,1 %. Průměrná hrubá měsíční nominální mzda v národním hospodářství dosáhla úrovně 43 193 Kč.

Medián mezd (prostřední hodnota mzdového rozdělení) vzrostl meziročně ve 2. čtvrtletí nominálně o 7,8 % (reálně poklesl o 3,0 %) na 36 816 Kč. Nárůst mediánu byl pouze o 0,1 p. b. vyšší, než činilo zvýšení průměrné mzdy, tzn. dynamika mezd „prostředního zaměstnance“ rostla o něco rychleji než u zaměstnanců s průměrnou mzdou. Medián mezd byl nižší o 6 377 Kč než průměrná mzda; medián mezd mužů činil 39 847 Kč, medián mezd žen dosáhl 33 862 Kč.

Úroveň průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství, meziroční vývoj její nominální a reálné dynamiky v jednotlivých čtvrtletích od roku 2020 znázorňuje následující graf na další straně. Z něho je patrná vysoká dynamika míry inflace (viz kapitolu 2, kde je vyjádřen i vývoj inflace v jednotlivých čtvrtletích), která od 4. čtvrtletí 2021 nepřetržitě významně převyšuje nominální průměrné mzdy.

Vývoj průměrné měsíční mzdy (v jednotlivých čtvrtletích od roku 2020)

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSÚ

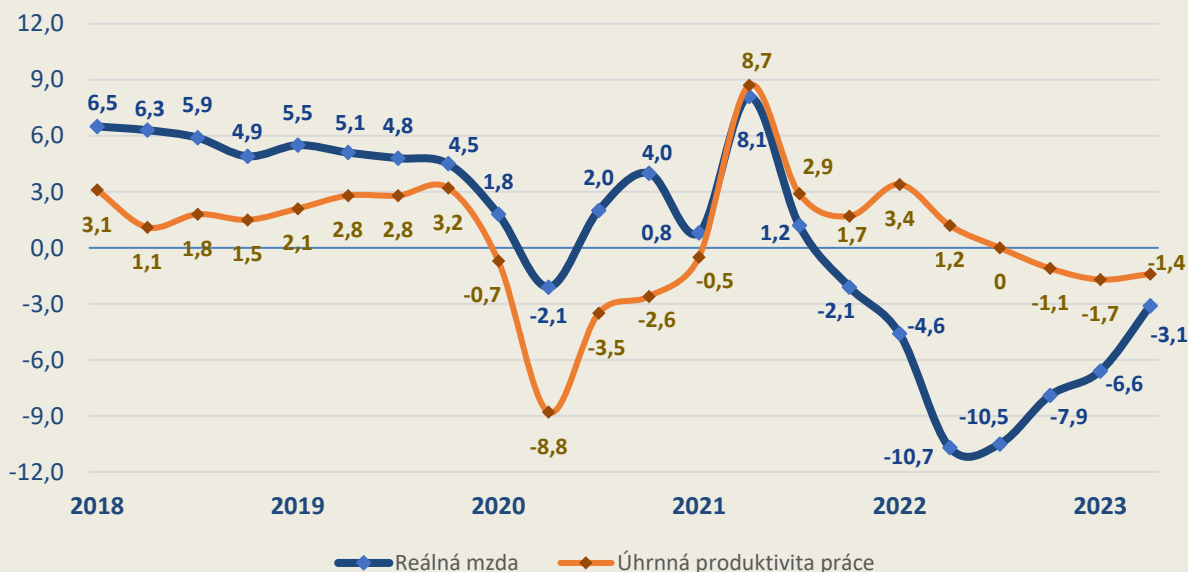
Vývoj mezd v hodnoceném období charakterizovaly zejména následující skutečnosti:

- meziročně vyšší nominální nárůst průměrné mzdy,
- nižší dynamika růstu meziroční průměrné nominální mzdy v porovnání s mírou inflace,
- přetrvávající pokles kupní síly průměrných výdělků zaměstnanců (související s růstem cenové inflace),
- mírný pokles produktivity práce doprovázený poklesem průměrné reálné mzdy,
- zvýšení meziodvětvové diferenciace a naopak mírný pokles územní diferenciace mezd zaměstnanců (na makroúrovni),
- nárůst mzdové diferenciace na úrovni jednotlivých zaměstnanců (na mikroúrovni).

Na poklesu reálné hodnoty průměrné mzdy za celé 1. pololetí se podílela obě jeho čtvrtletí různou intenzitou. Zatímco v 1. čtvrtletí poklesla průměrná reálná mzda o 6,6 %, ve 2. čtvrtletí došlo k poklesu o 3,1 %. Na koupěschopnou poptávku tedy působilo jak meziročně vyšší (o 0,2 p. b.) tempo růstu spotřebitelských cen (podrobněji viz část 2 materiálu), tak i meziročně vyšší (o 3,5 p. b.) nominální dynamika mezd (v porovnání se stejným obdobím předchozího roku). Pokles průměrné reálné mzdy byl v 1. pololetí zaznamenán v 18 z 19 sledovaných odvětvových agregacích CZ-NACE a v regionálním členění ve všech 14 krajích (viz dále).

Pokles kupní síly výdělků byl v hodnoceném období doprovázen i mírným poklesem produktivity práce. Dynamika úhrnné produktivity práce (v pojetí hrubého domácího produktu ve stálých cenách na 1 pracovníka v národním hospodářství) poklesla ve sledovaném období meziročně o 1,6 %; toto snížení však bylo o 1,7 p. b. nižší, než činil pokles průměrné reálné mzdy – podrobný vývoj za jednotlivá čtvrtletí viz následující graf:

**Srovnání vývoje reálné mzdy a úhrnné produktivity práce
v letech 2018 až 2023
(meziroční změna v % – jednotlivá čtvrtletí)**

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSÚ

Relace produktivity práce a mezd se promítla do vývoje jednotkových mzdových nákladů, které v meziročním pohledu za leden až červen nominálně vzrostly o 10,0 %, reálně však poklesly o 3,3 %. Nárůst mezd tedy nepředstavoval riziko z pohledu udržení konkurenceschopnosti tuzemské produkce.

Reálná hodnota objemu mzdových prostředků zúčtovaných k výplatě poklesla oproti 1. pololetí 2022 o 4,1 %; mzdová náročnost HDP (relace objemu mzdových prostředků k objemu hrubého domácího produktu v běžných cenách) se ve stejném porovnání snížila o 0,3 p. b. na 28,0 %.

Část mezd, které svým zaměstnancům dlužili zaměstnavatelé v platební neschopnosti, jim byla vyplacena Úřadem práce ČR na základě zákona č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Celkem bylo takto k 30. 6. 2023 poskytnuto 70,1 mil. Kč (o 5,7 mil. Kč méně než k 30. 6. 2022), z toho nejvíce v hl. m. Praze (22,3 mil. Kč), ve Zlínském kraji (5,9 mil. Kč), v Jihočeském kraji (5,6 mil. Kč), v Královéhradeckém kraji (5,2 mil. Kč) a v Olomouckém kraji (5,1 mil. Kč).

Meziroční nárůst průměrného nominálního platu v odvětvích tzv. veřejné služby a správy byl zaznamenán ve všech odvětvích. Nejnižší zvýšení o 4,3 % vykazalo odvětví „vzdělávání“. Zatímco ve školách a školských zařízeních, jejichž zřizovatelem je kraj nebo obec, vzrostl průměrný plat o 4,0 %, ve státem zřizovaných školských zařízeních se průměrný plat zvýšil o 2,3 p. b. více, tj. o 6,3 %. K nejintenzivnějšímu zvýšení průměrného platu o 9,7 % došlo v odvětví „veřejná správa, obrana, sociální zabezpečení“, ale ani v tomto odvětví nominální růst nepokryl míru inflace a k poklesu kupní síly průměrného platu došlo ve všech odvětvích veřejné služby a správy – podrobněji viz tabulku č. 3 v příloze.

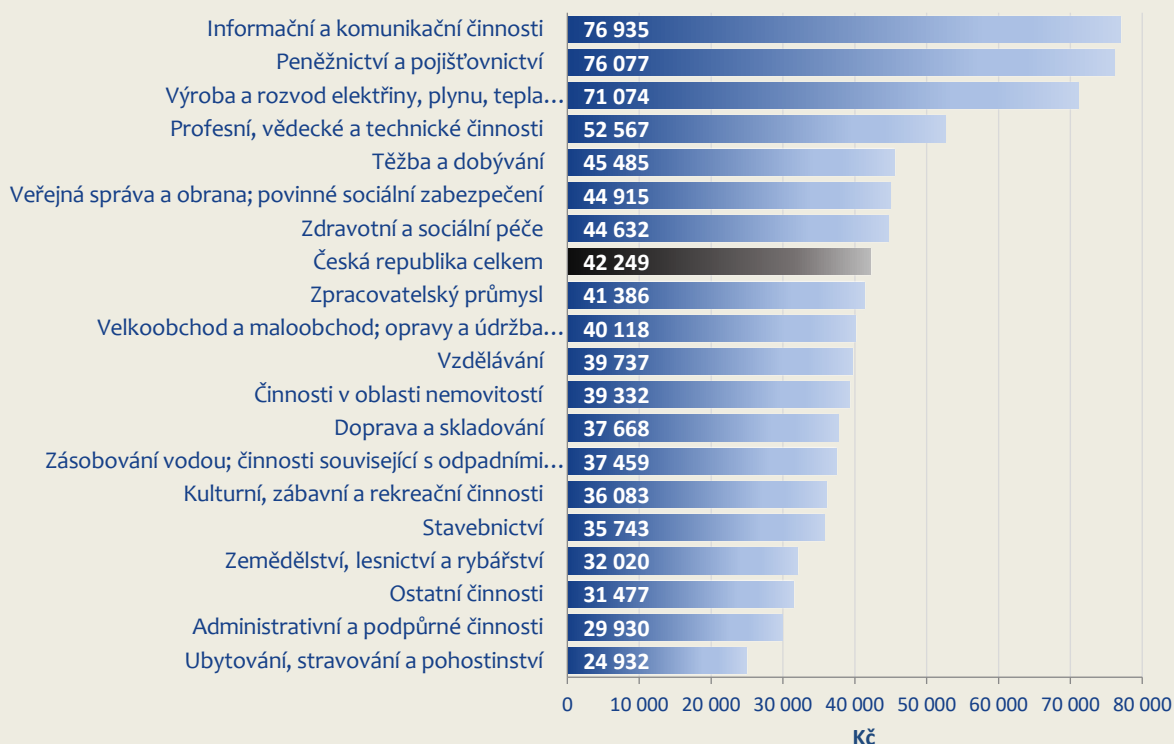
Na nárůst průměrné mzdy v soukromé sféře působily v 1. pololetí 2023 především tyto základní faktory:

- zvyšující se tlak zaměstnanců a jejich zástupců při mzdových vyjednáváních na co největší kompenzaci dopadů přetrvávající vysoké cenové inflace,
- pokračující nárůst zaměstnanosti i nezaměstnanosti, podíl nezaměstnaných osob činil 3,4 % k 30. červnu 2023 (k 30. červnu 2022 byl o 0,3 p. b. nižší).

Ze statistik o průměrném evidenčním počtu zaměstnanců na přepočtené počty (podle Podnikové statistiky o mzdách a zaměstnancích, jedná se o druhý nejvýznamnější zdroj dat, který se však liší od Výběrových šetření pracovních sil) je patrný meziroční nárůst zaměstnanců (o 30,5 tis.). Největší a nejvýznamnější nárůst zaměstnanců byl vykázan v odvětví „vzdělávání“ (o 9,4 tis., tj. o 2,9 %), dále pak v odvětví „administrativní a podpůrné činnosti“ (o 9,3 tis.), v odvětví „zdravotní a sociální péče“ (o 8,5 tis.) a v odvětví „profesní, vědecké a technické činnosti“ (o 4,4 tis.). Pokles zaměstnanosti byl zaznamenán v šesti odvětvích; nejvíce v odvětví „zpracovatelský průmysl“ (o 13,2 tis., tj. o 1,2 %).

Z hlediska odvětvového členění (podle Klasifikace ekonomických činností CZ-NACE) bylo dosaženo nejvyšší nominální průměrné mzdy v odvětví „informační a komunikační činnosti“ (76 935 Kč), v odvětví „peněžnictví a pojišťovnictví“ (76 077 Kč) a v odvětví „výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu“ (71 074 Kč). Nejnižší průměrná mzda byla v odvětvích „ubytování, stravování a pohostinství“ (24 932 Kč), „administrativní a podpůrné činnosti“ (29 930 Kč) a „ostatní činnosti“ (31 477 Kč) – tj. např. praní a chemické čištění, kadeřnické, kosmetické činnosti, pohřební služby apod. Podrobný přehled o výši průměrných mezd ve všech 19 sekcích CZ-NACE je uveden v následujícím grafu na další straně a tabulce č. 4 v příloze.

**Průměrná měsíční nominální mzda podle секcí CZ-NACE
(v 1. pololetí 2023)**

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSÚ

Meziroční dynamika průměrné mzdy byla v jednotlivých odvětvích značně diferencovaná. U třech odvětví – „výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu“, „těžby a dobývání“ a „činnosti v oblasti nemovitostí“ – byl sice zaznamenán nejvyšší a dvouciferný nárůst průměrné mzdy, pouze v odvětví „výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu“ však zvýšení přesáhlo míru inflace a došlo k nárůstu průměrné reálné mzdy (o 4,4 %). Ve všech ostatních odvětvích došlo k poklesu průměrné reálné mzdy (v rozsahu od -8,7 do -2,4 %). Naopak nejnižší relativní nárůst průměrné mzdy byl vykázan v odvětvích „ostatní činnosti“ a „vzdělávání“.

Meziodvětvová mzdová diferenciacie v 1. pololetí 2023 vzrostla; variační koeficient průměrných mezd (podle секcí CZ-NACE) se zvýšil o 1,0 p. b. na 33,2 %.

Výše průměrné nominální mzdy se výrazně lišila i podle velikosti zpravodajské jednotky, tj. čím větší byl počet zaměstnanců, tím vyšší byla průměrná mzda. V podnicích do 19 zaměstnanců byla nejnižší a činila 31 552 Kč (cca 75 % průměrné mzdy v národním hospodářství). Naopak nejvyšší průměrná mzda 50 853 Kč (více než 120 % průměru) byla vyplacena v organizacích s 1 000 a více zaměstnanci. Největší nárůst průměrné nominální mzdy o 10,2 %, resp. 8,8 % byl zaznamenán u největších zaměstnavatelů (s počtem zaměstnanců od 500 do 999, resp. s 1 000 a více) a naopak nejnižší nárůst o 6,9 % u zaměstnavatelů s 50 až 99 zaměstnanci. K nárůstu počtu zaměstnanců došlo u všech sledovaných velikostních kategorií zaměstnavatelů (v rozsahu od 2,1 tis. do 11,6 tis.), s výjimkou 1 000 a více zaměstnanců (pokles o 1,0 tis.) – podrobněji viz tabulku č. 5 v příloze.

V územním členění podle krajů (rovněž viz následující graf) bylo dosaženo nejvyšší průměrné měsíční mzdy 52 895 Kč v hl. m. Praze, ve kterém byl zároveň evidován největší počet zaměstnanců (863,1 tis. podle pracovníční metody z údajů z podnikového výkaznictví ČSÚ). Dlouhodobě jde o region, který úrovní průměrné mzdy výrazně převyšuje celorepublikový průměr, a to o cca 25 % (o 10 646 Kč). Jednalo se zároveň o kraj s největším nárůstem počtu zaměstnanců (o 33,2 tis., tj. 4,0 %); ke zvýšení počtu zaměstnanců došlo ještě v dalších pěti krajích (Středočeský, Plzeňský, Karlovarský, Královéhradecký a Jihomoravský), v ostatních byl zaznamenán jejich pokles. S velkým odstupem a překročením hranice 43 000 Kč následoval Středočeský kraj. Nejčastěji byl zastoupen interval s průměrnou mzdou 37 001 až 38 000 Kč, který zahrnoval 4 kraje (Pardubický, Olomoucký, Zlínský a Liberecký), a interval s 38 001 až 39 000 Kč rovněž se 4 kraji (Moravskoslezský, Jihočeský, Vysočina a Ústecký). Nejnižší průměrná mzda 36 044 Kč byla zaznamenána v Karlovarském kraji. Nejvyšší relativní vzestup průměrné nominální mzdy byl vykázán v Jihočeském a Zlínském kraji (oba shodně o 8,9 %). Naopak nejnižší nárůst byl v hl. m. Praze (o 7,0 %) a Olomouckém kraji (o 7,5 %) – viz tabulku č. 6 v příloze.

Průměrná hrubá měsíční nominální mzda v krajích ČR (v 1. pololetí 2023)

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSÚ

Diferenciace extrémních mzdových hladin na úrovni krajů se zvýšila o 899 Kč na 16 851 Kč (hl. m. Praha x Karlovarský kraj). Hodnota variačního koeficientu v tomto členění však poklesla z 10,5 % v 1. pololetí 2022 na 10,1 % v 1. pololetí letošního roku.

Poznatky ze šetření Informačního systému o průměrném výdělků

Dalším důležitým zdrojem informací o pracovních příjmech, resp. výdělcích jednotlivých zaměstnanců v České republice, které doplňují údaje ČSÚ, jsou data získaná z pravidelného statistického šetření Informační systém o průměrném výdělků (ISPV). Na rozdíl od podnikového výkaznictví ČSÚ, které vychází z údajů o evidenčním počtu zaměstnanců a vyplacených mzdách za ekonomický subjekt, jehož účelem je makroekonomický pohled na mzdy, ISPV poskytuje data o mzdové úrovni jednotlivých skupin zaměstnanců i podle profesní struktury (včetně rozdělení na ženy a muže). Ve výsledcích o průměrných mzdách ČSÚ a ISPV jsou rozdíly, které vyplývají zejména z odlišné metodiky šetření, z rozdílného způsobu přepočtu zaměstnanců apod.

Z výstupů šetření ISPV lze porovnat mimo jiné i výdělkovou úroveň žen a mužů. Průměrná mzda mužů dosáhla v 1. pololetí 2023 výše 49 494 Kč a průměrná mzda žen 40 122 Kč. Dynamika růstu průměrné mzdy žen byla v hodnoceném období o 0,9 p. b. nižší a činila 6,7 %. Rozdíl v průměrném výdělků mužů a žen činil 9 372 Kč, relace průměrné mzdy žen k průměrné mzdě mužů dosáhla 81,1 %. Hodnota mediánu mezd mužů činila ve sledovaném období 41 168 Kč a mediánu mezd žen 35 520 Kč. Porovnání založené na posouzení vývoje relace mediánové hodnoty výdělků žen a mužů představovalo 86,3 % (absolutní rozdíl 5 648 Kč, což bylo o 3 724 Kč méně než v případě průměru).

Mírné zvýšení mzdové diferenciaci na nejnižší úrovni jednotlivých zaměstnanců signalizuje vývoj hodnoty většiny základních diferenciačních charakteristik popsaných na výsledcích ukazatelů 1. pololetí 2022 a 1. pololetí 2023 v následující tabulce (vlastní propočty MPSV z dat vybraných organizací).

Ukazatel	1. pololetí 2022	1. pololetí 2023
Rozdíl mezi průměrným výdělkem a mediánem (Kč)	6 350	6 794
Podíl zaměstnanců s nižší než průměrnou mzdou (%)	67,4	67,5
Decilový poměr (9. decil : 1. decil)	3,14	3,18
Variační koeficient (%)	72	72
Giniho koeficient	0,28	0,28
Paretův koeficient	0,37	0,38

Podíl zaměstnanců s nižším než průměrným výdělkem z celkového počtu zaměstnanců se (oproti stejnému období předchozího roku) zvýšil o 0,1 p. b. na hodnotu 67,5 %. Dynamika výdělků byla však v 1. pololetí 2023 v 1. decilu meziročně o 1,4 p. b. nižší než nárůst výdělků v 9. decilu.

Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v 1. pololetí 2023 a predikce na další období

Medián mzdy činil v 1. pololetí letošního roku 38 391 Kč (ve mzdové sféře 37 308 Kč, v platové sféře 42 241 Kč) a byl oproti hodnotě průměrné měsíční mzdy nižší o 6 794 Kč. V platové sféře představoval tento rozdíl 3 165 Kč; ve mzdové sféře činilo zaostávání mediánu za průměrnou mzdou 7 828 Kč. Z toho vyplývá, že výdělky jednotlivých zaměstnanců ve mzdové sféře na rozdíl od sféry platové byly více diferencované. To bylo ovlivněno zejména vysokou absolutní úrovní vyplácených mezd (včetně prémie, mimořádných odměn a bonusů) vrcholovým manažerům a špičkovým specialistům v tomto sektoru.

Proti většímu posílení mzdové diferenciaci působila skutečnost, že průměrné (meziroční) tempo růstu výdělků řídicích pracovníků a manažerů (klasifikace CZ ISCO, hlavní třída 1) bylo mírně nižší než průměrná intenzita nárůstu mezd jimi řízených zaměstnanců (o 0,6 p. b.).

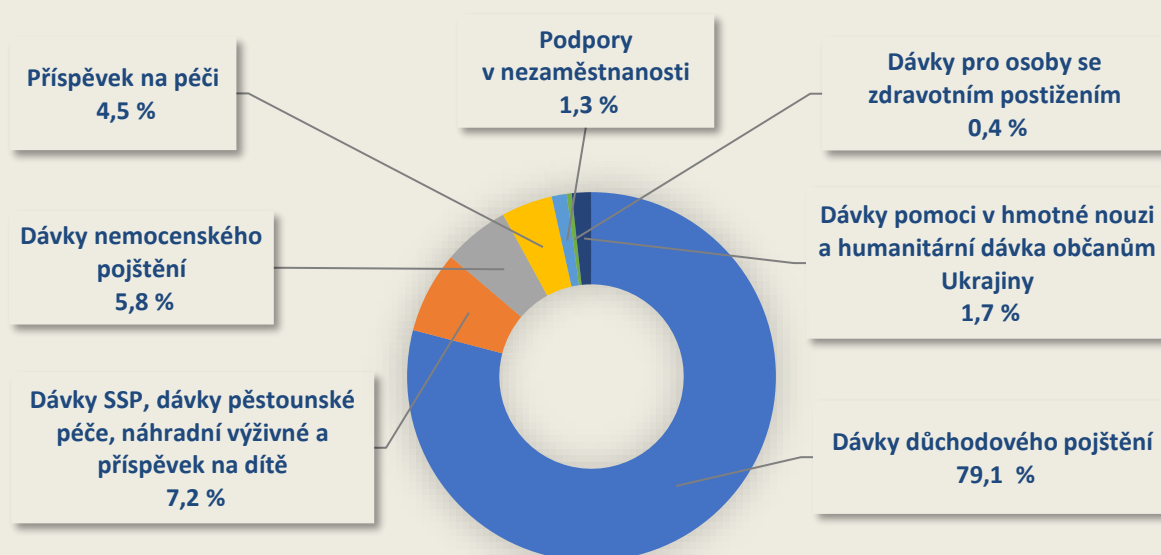
Podrobné statistiky o výdělcích (včetně mzdové distribuce) jednotlivých skupin zaměstnanců z ISPV jsou součástí tabulkové přílohy jako samostatná složka na konci materiálu.

1.3 Sociální příjmy

Celkový objem sociálních příjmů (druhé nejvyšší složky peněžních příjmů domácností) dosáhl v 1. pololetí 2023 částky 414,0 mld. Kč a byl o 60,0 mld. Kč (tj. o 17,0 %) nominálně vyšší než ve stejném období roku 2022.

Pokles byl zaznamenán u dávek nemocenského pojištění a u dávek pomoci v hmotné nouzi a humanitární dávky občanům Ukrajiny. Příjmy občanů z ostatních druhů sociálních dávek se zvýšily – viz tabulku č. 7 v příloze.

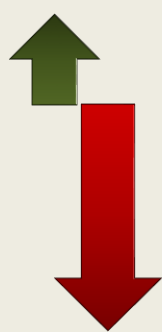
**Struktura sociálních příjmů obyvatelstva
(v 1. pololetí 2023)**

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSSZ, JVM a MPSV

Na dávky důchodového pojištění bylo v 1. pololetí 2023 poskytnuto (bez dávek vyplácených do ciziny) 327,2 mld. Kč, tj. o 54,6 mld. Kč (o 20,0 %) více než ve srovnatelném období roku 2022. Výdaje na valorizace důchodů od počátku roku činily 49,2 mld. Kč. Tyto výdaje jsou ovlivněny valorizací v lednu 2023, zavedením výchovného od ledna 2023 a další mimořádnou valorizací v červnu 2023.

Nárůst zaznamenaly výdaje na starobní důchody, které se zvýšily o 48,0 mld. Kč (o 21,1 %) na 275,6 mld. Kč. Jejich podíl na celkovém objemu výdajů na dávky důchodového pojištění dosáhl 84,2 %. Výdaje na invalidní důchody byly o 3,7 mld. Kč vyšší než v 1. pololetí 2022, tj. 31,8 mld. Kč. Výdaje na pozůstalostní důchody činily 19,7 mld. Kč.

Reálný meziroční růst
(v 1. pololetí 2023)

+1,7 %

Reálný meziroční růst
(v 1. pololetí 2022)

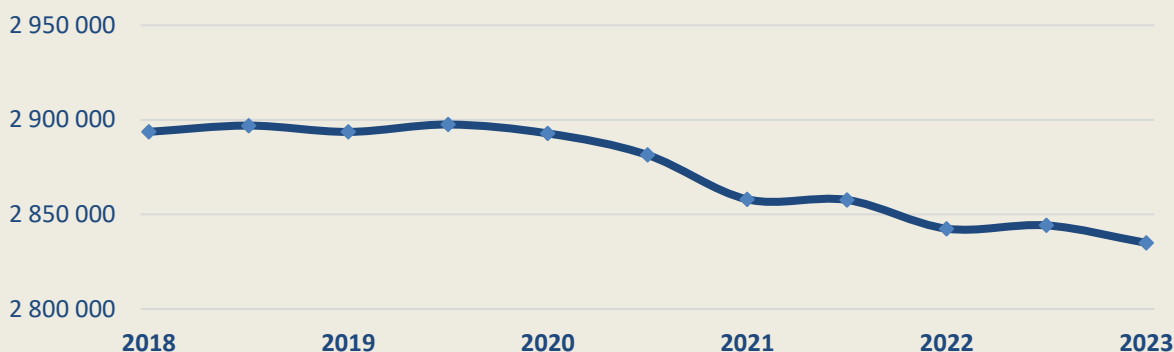
-5,3 %

Průměrná výše (samostatně vypláceného) starobního důchodu se v 1. pololetí 2023 meziročně zvýšila o 3 173 Kč (o 19,3 %) na 19 628 Kč, v reálném vyjádření vzrostla o 1,7 % (při použití indexu životních nákladů domácností důchodců 117,3 %).

V červnu 2023

- o pobíralo důchod 2 835,0 tis. osob, přičemž jejich počet se oproti červnu 2022 snížil o 7,5 tis. Počet důchodců se starobním důchodem (včetně poměrného starobního) klesl o 5,0 tis. (tj. o 0,2 %) na 2 358,4 tis. osob, v rámci této skupiny důchodců narostl počet důchodců s trvale kráceným předčasným důchodem na 695,5 tis. (o 23,9 tis., tj. o 3,6 %). Invalidní důchod pobíralo celkem 410,7 tis. osob – o 1,8 tis. (o 0,4 %) méně než ve stejném období předchozího roku, počet příjemců vdovských a vdoveckých důchodů klesl o 1,1 tis. (o 4,5 %) na 24,0 tis., počet příjemců sirotčích důchodů mírně vzrostl o 423 (o 1,0 %) na 41,9 tis.,
- o průměrný nominální starobní důchod (vyplácený samostatně) dosáhl 20 275 Kč a převýšil o 2 945 Kč (tj. o 17,0 %) skutečnost stejného měsíce roku 2022 – viz tabulku č. 8 v příloze. U žen činil 19 068 Kč, představoval tak 88,4 % průměrného důchodu mužů (21 578 Kč). Průměrná výše trvale kráceného předčasného důchodu byla oproti průměrnému starobnímu důchodu o 1 877 Kč nižší a dosáhla 18 398 Kč (o 2 823 Kč více než ve srovnatelném období předchozího roku), z toho u mužů 19 603 Kč a u žen 17 284 Kč,
- o pobíralo samostatně vyplácený starobní důchod ve výši do 10 999 Kč měsíčně 2,2 % osob (o 2,1 p. b. méně než v červnu 2022), ve výši 11 000 – 13 999 Kč měsíčně 3,4 % (o 9,5 p. b. méně), důchod ve výši 14 000 – 17 999 Kč mělo 22,1 % důchodců (o 19,9 p. b. méně), více než 18 000 Kč pobíralo 72,3 % důchodců (o 31,5 p. b. více).

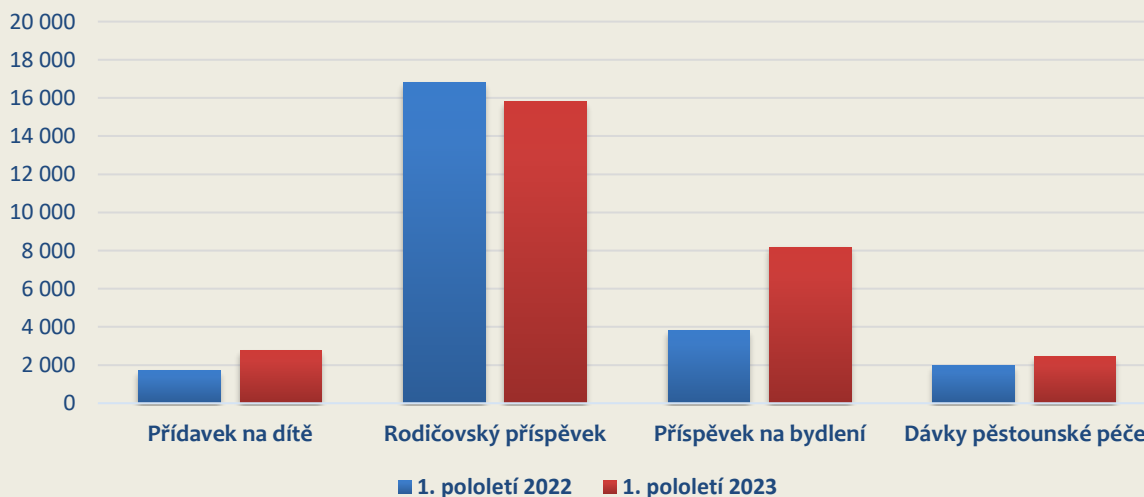
Vývoj celkového počtu důchodců (v letech 2018 až 2023)

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSSZ

Na dávkách státní sociální podpory, pěstounské péče, náhradního výživného a jednorázový příspěvek na dítě bylo v 1. pololetí 2023 vyplaceno 29,6 mld. Kč. V hodnoceném období bylo touto formou vyplaceno meziročně o 21,4 % (o 5,2 mld. Kč) více finančních prostředků než ve stejném období předchozího roku – viz tabulky č. 7 a 9 v příloze (jednorázový příspěvek na dítě byl vyplácen od července 2022 ve výši 5 000 Kč na dítě).

Vybrané dávky státní sociální podpory a dávky pěstounské péče (v mil. Kč)

Zdroj: Zpracováno z údajů MPSV

Jak ukazuje výše uvedený graf, byl v 1. pololetí 2023 rozhodující dávkou tohoto systému rodičovský příspěvek. Výdaje na něj činily 15,8 mld. Kč – o 5,7 % méně než v 1. pololetí 2022. Průměrný počet měsíčně poskytovaných rodičovských příspěvků se snížil o 4,7 %, tj. o 13,6 tis. na 273,4 tis. V červnu 2023 bylo vyplaceno 98,1 % rodičovských příspěvků ženám.

Naopak výrazný nárůst byl zaznamenán u příspěvku na bydlení, ve sledovaném období na něj bylo vynaloženo 8,2 mld. Kč – o 113,7 % více. Uvedený nárůst byl způsoben zejména úpravou systému normativních nákladů na bydlení od ledna 2023. Průměrný měsíční počet vyplácených dávek se zvýšil o 54,9 %, tj. o 84,8 tis. na 239,4 tis., průměrná výše vzrostla o 37,6 %, tj. z 4 151 Kč na 5 714 Kč.

Na dávky péstounské péče bylo vynaloženo o 22,8 % (o 0,5 mld. Kč) meziročně více, tedy 2,4 mld. Kč. Průměrný počet vyplácených dávek mírně vzrostl o 0,6 % na 36,3 tis.

Formou přídavku na dítě bylo vyplaceno 2,7 mld. Kč, tedy o 1,0 mld. Kč (o 61,5 %) více než v 1. pololetí 2022. Počet vyplácených dávek se ve sledovaném období zvýšil, a to o 37,2 % (o 95,4 tis.) na 351,8 tis. – viz tabulky č. 9 až 12 v příloze.

Podle územního členění připadla nejvyšší částka poskytnutá prostřednictvím systému státní sociální podpory a péstounské péče na 1 obyvatele v Moravskoslezském a Libereckém kraji, nejnižší v Plzeňském kraji a Kraji Vysočina; ve všech krajích došlo k jejímu zvýšení – viz tabulku č. 13 v příloze.

Formou dávek nemocenského pojištění bylo v 1. pololetí 2023 poskytnuto 24,2 mld. Kč, což bylo o 1,2 mld. Kč (o 4,9 %) méně než ve srovnatelném období předchozího roku – viz tabulku č. 7 v příloze.

Rozhodující dávkou bylo nemocenské, jehož objem se snížil o 0,6 mld. Kč (o 3,5 %) na 17,0 mld. Kč.

Na peněžitou pomoc v mateřství bylo za leden až červen 2023 vyplaceno 5,2 mld. Kč, tedy o 375,3 mil. Kč (o 6,8 %) meziročně méně.

Výdaje na ošetrovné se ve sledovaném období snížily o 244,1 mil. Kč (o 13,5 %) a činily 1,6 mld. Kč – viz tabulku č. 14 v příloze.

Další složkou sociálních příjmů domácností byl příspěvek na péči, v hodnoceném období bylo takto vyplaceno 18,6 mld. Kč, což bylo o 2,9 % (0,5 mld. Kč) meziročně více – viz tabulku č. 15 v příloze.

V 1. pololetí 2023 bylo v průměru měsíčně vyplaceno cca 369,0 tis. příspěvků na péči, tj. o 7,9 tis. příspěvků meziročně více. Z celkového počtu dávek se vyplatilo 27,3 % v I. stupni závislosti, 31,4 % ve II. stupni závislosti, 26,1 % ve III. stupni závislosti a 15,2 % ve IV. stupni závislosti. Z hlediska věkové struktury bylo cca 9,0 % příspěvků vyplaceno osobám do osmnácti let věku, osobám ve věku 18 až 59 let cca 18,2 %, osobám ve věku 60 až 79 let 32,2 % a osobám osmdesátiletým a starším 40,6 % příspěvků.

V červnu 2023 bylo z celkem 372,7 tis. příspěvků na péči vyplaceno 60,4 % (224,9 tis.) ženám a 39,6 % (147,8 tis.) mužům.

V lednu – červnu 2023 bylo na podpory v nezaměstnanosti vyčerpáno 5,4 mld. Kč při meziročním nárůstu o 7,0 % – viz tabulku č. 7 v příloze.

V uvedeném období vrostl průměrný podíl nezaměstnaných osob ze 3,4 % na 3,7 %. Průměrný počet evidovaných nezaměstnaných se zvýšil o 18,0 tis. (7,2 %) na 269,2 tis., přičemž průměrný počet evidovaných nezaměstnaných s nárokem na podporu vzrostl na 82,1 tis. (o 1,3 tis., tj. o 1,6 %). Průměrný počet dlouhodobě nezaměstnaných nad 12 měsíců se naopak snížil na 75,4 tis. (o 7,3 tis., tj. o 8,8 %). Podíl žen pobírajících podporu v nezaměstnanosti na celkovém počtu uchazečů s podporou činil 53,1 % (o 0,4 p. b. méně než ve stejném období 2022). Podíl absolventů s podporou se zvýšil o 0,2 p. b. na 0,9 %. Jedno volné pracovní místo připadalo na 0,9 uchazeče (o 0,2 více než v 1. pololetí 2022).

Průměrná výše podpory v nezaměstnanosti v krajích ČR (v 1. pololetí 2023)

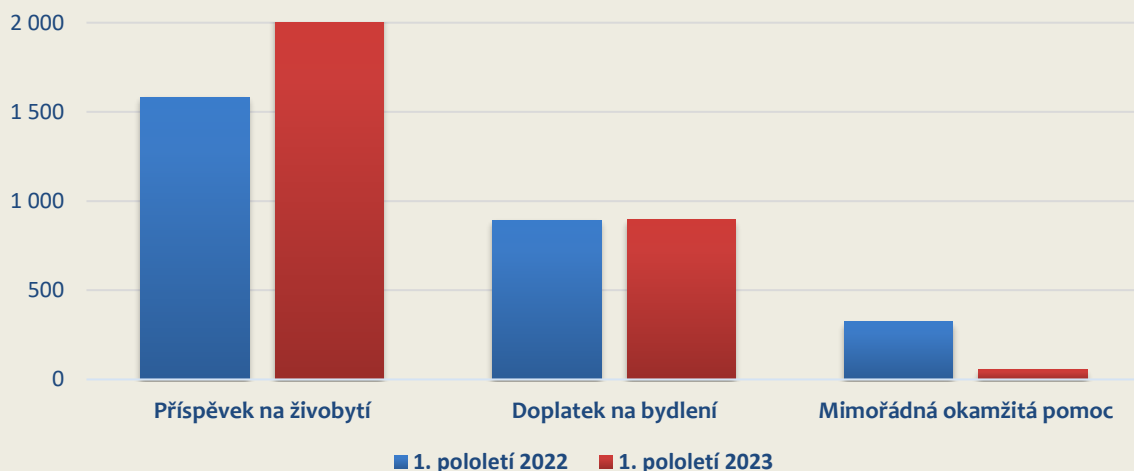

Zdroj: Zpracováno z údajů MPSV

Průměrná výše podpory v nezaměstnanosti se meziročně ve sledovaném období zvýšila o 6,5 % (o 607 Kč) na 9 934 Kč, u mužů činila 10 996 Kč a byla tak o 2 001 Kč vyšší než u žen (8 995 Kč). Průměrná výše podpory vzrostla ve všech krajích. Nejnižší průměrná úroveň podpory byla vykázána v kraji Moravskoslezském (9 183 Kč), nejvyšší v hl. m. Praze (12 243 Kč) – viz předcházející grafické znázornění a tabulku č. 16 v příloze.).

Na dávky pomoci v hmotné nouzi a humanitární dávku občanům Ukrajiny bylo poskytnuto celkem 7,1 mld. Kč s tím, že na dávky pomoci v hmotné nouzi bylo čerpáno 3,0 mld. Kč (nárůst o 215,6 mil. Kč, tj. o 7,7 %) a na humanitární pomoc občanům Ukrajiny 4,1 mld. Kč (pokles o 257,1 mil. Kč, tj. o 5,9 %) – viz tabulky č. 7, 17 a 18 v příloze. Vývoj výdajů na jednotlivé dávky pomoci v hmotné nouzi ukazuje následující graf:

Dávky pomoci v hmotné nouzi (v mil. Kč)

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSSZ

Výdaje na příspěvek na živobytí činily 2,1 mld. Kč a byly oproti 1. pololetí 2022 o 0,5 mld. Kč (o 30,4 %) vyšší. Průměrný měsíční počet dávek se zvýšil o 4,3 tis. (7,1 %) na 64,6 tis. dávek – viz tabulky č. 17 až 19 v příloze.

V červnu 2023

- o z celkového počtu dávek připadalo 52,5 % na domácnosti jednotlivců, 10,8 % domácností mělo 5 členů a více,
- o průměrná výše dávky činila 5 301 Kč (o 599 Kč více než v červnu 2022).

Na doplatku na bydlení bylo vyplaceno 0,9 mld. Kč – o 1,8 mil. Kč (o 0,2 %) více než v 1. pololetí 2022. Průměrný měsíční počet dávek se snížil o 4,2 tis. (12,4 %) na 29,6 tis., jak ukazují tabulky č. 18 a 19 v příloze.

V červnu 2023

- o z celkového počtu vyplacených doplatků na bydlení připadla největší část – 57,0 % na domácnosti jednotlivců, na domácnosti s 5 a více členy 9,0 %,
- o průměrná výše dávky činila 5 554 Kč (o 1 229 Kč více než v červnu 2022).

Výdaje na mimořádnou okamžitou pomoc se oproti srovnatelnému období rovněž snížily. Bylo na nich vyplaceno 54,4 mil. Kč, tj. o 83,1 % méně než v 1. pololetí 2022. Průměrný měsíční počet vyplacených dávek se snížil z 16,4 tis. na 2,0 tis., viz tabulky č. 18 a 19 v příloze.

Dávky pro osoby se zdravotním postižením činily 1,9 mld. Kč – o 43,9 % více než v 1. pololetí 2022. Uvedený nárůst souvisel zejména s navýšením částky příspěvku na mobilitu v prosinci 2022. Ve sledovaném období bylo vyplaceno 3,0 tis. příspěvků na zvláštní pomůcku v celkové výši 446,0 mil. Kč (o 1,7 % méně). Průměrně bylo měsíčně vyplaceno 262,4 tis. příspěvků na mobilitu, jejich celková výše činila za sledované období 1,4 mld. Kč (o 68,7 % více) – viz tabulku č. 20 v příloze. V červnu 2023 bylo vyplaceno 52,0 % příspěvků na mobilitu ženám a 48,0 % mužům.

Sociální příjmy obyvatelstva

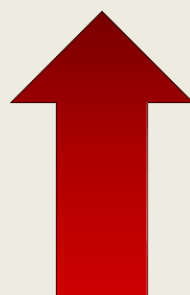
Druh příjmu	Výdaje v mil. Kč	
	1. pololetí 2022	1. pololetí 2023
Dávky důchodového pojištění	272 596,6	327 224,8
Dávky státní sociální podpory, dávky pěstounské péče, náhradní výživné a jednorázový příspěvek na dítě	24 420,4	29 644,5
Dávky nemocenského pojištění	25 388,7	24 153,0
Příspěvek na péči	18 069,3	18 586,4
Podpory v nezaměstnanosti	5 055,0	5 409,4
Dávky pro osoby se zdravotním postižením	1 290,9	1 857,9
Dávky pomoci v hmotné nouzi a humanitární dávka občanům Ukrajiny	7 136,6	7 095,1
Sociální příjmy celkem	353 957,5	413 971,1

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSSZ, JVM a MPSV

2. SPOTŘEBITELSKÉ CENY A ŽIVOTNÍ NÁKLADY

Index spotřebitelských cen a životních nákladů domácností byl letos v lednu až červnu vyšší než ve stejném období minulého roku a u domácností celkem činil meziročně 113,7 %. V letošním roce byl důvodem zejména vysoký růst cen v lednu. V průběhu 1. pololetí 2023 však byla dynamika růstu cen klesající.

Ve druhém čtvrtletí 2023 vzrostly spotřebitelské ceny proti předchozímu čtvrtletí o 0,3 %, což bylo o 4,8 p. b. méně než ve stejném období minulého roku. Mezičtvrtletní přírůstek spotřebitelských nákladů domácností ovlivnily rostoucí ceny v oddílech „stravování a ubytování“ (nárůst cen stravovacích služeb o 2,2 % a ubytovacích služeb o 6,3 %), „odívání a obuv“ (ceny oděvů se zvýšily o 2,3 % a obuvi o 2,2 %) a „bytové vybavení a zařízení domácností“ (ceny zboží a služeb pro běžnou údržbu domácností stouply o 4,7 %). Opačná dynamika byla zaznamenána nejvíce u oddílů „doprava“ (pokles cen pohonných hmot a olejů o 3,9 %) a „potraviny, nealkoholické nápoje“ (to se týkalo zejména olejů, tuků, mléka, sýrů, vajec, pekárenských výrobků, ovoce a zeleniny).

Významný proinflační vliv ve 2. čtvrtletí:

stravování a ubytování
odívání a obuv

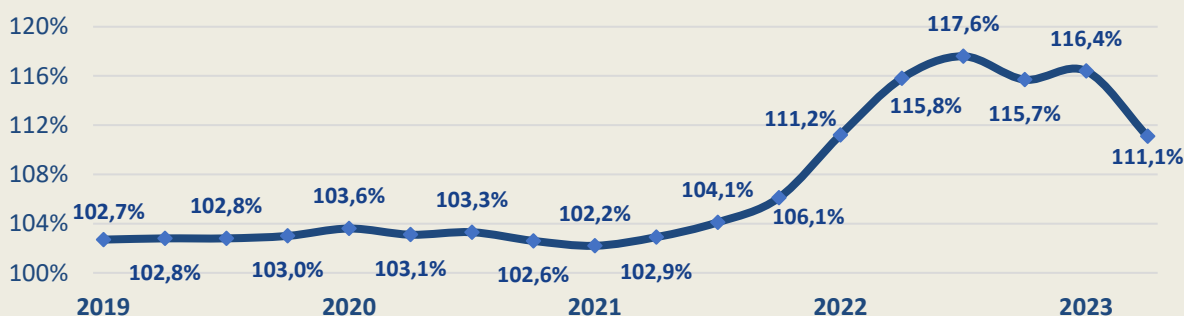
Významný protiinflační vliv ve 2. čtvrtletí:

potraviny a nealkoholické nápoje
doprava

V meziročním vyjádření byla dynamika růstu spotřebitelských cen ve druhém čtvrtletí nižší než na začátku tohoto roku. V průměru za druhé čtvrtletí vzrostly náklady domácností o 11,1 %, což bylo o 4,7 p. b. méně než ve stejném období předchozího roku. Nejvýraznějším faktorem byl nadále růst cen v oddíle „bydlení“, kde domácnostem zejména vzrostly náklady na výrobky a služby pro běžnou údržbu bytu, vodné, stočné, elektřinu, zemní plyn, tuhá paliva a teplo a teplou vodu. Nadále vysoká cenová dynamika přetrvávala v oddíle „potraviny a nealkoholické nápoje“, což bylo způsobeno zvýšením cen v obou cenových skupinách. Výrazný pokles meziročního cenového indexu nastal naopak u nákladů na provoz osobních dopravních prostředků v rámci oddílu „doprava“.

Tržní ceny vzrostly ve druhém čtvrtletí meziročně o 8,4 % (v prvním čtvrtletí o 13,3 %) a u regulovaných došlo ke zpomalení růstu na 25,2 % (z 32,8 % v prvním čtvrtletí).

Vývoj meziročního indexu spotřebitelských cen v jednotlivých čtvrtletích

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSÚ

Odlíšný byl meziroční vývoj nákladů sledovaných skupin domácností – vyšší dynamika byla zaznamenána u domácností důchodců.

Životní náklady domácností důchodců ve srovnání s domácnostmi celkem rostly o 3,6 p. b. rychleji (tzn. meziroční index dosáhl 117,3 %). Hlavním proinflačním faktorem byly stejně jako u domácností celkem rostoucí náklady v oddíle „bydlení“ – u domácností důchodců činil tento meziroční index za první čtvrtletí letošního roku 130,6 % (o 11,6 p. b. více než domácnosti celkem), ale vliv měla i odlišná struktura spotřebního koše (u domácností důchodců nejsou sledovány náklady na imputované nájemné za bydlení). Dalším oddílem, kde domácnostem důchodců náklady rostly výrazněji, byla „doprava“ (o 2,0 p. b. více). Hlavním vlivem bylo snížení slev na jízdné z dubna 2022, což meziročně ještě výrazně ovlivnilo první čtvrtletí 2023.

Nejvýznamnější rozdíly mezi skupinami domácností průměr 1. pololetí 2023 / 1. pololetí 2022 (v %)

Klasifikace ve spotřebním koši domácností	Domácnosti celkem	Domácnosti důchodců	Rozdíl (v p. b.)
Spotřebitelské ceny celkem	113,7	117,3	+3,6
Bydlení, voda, energie, paliva	119,0	130,6	+11,6
imputované nájemné za bydlení ¹⁾	105,4	*	*
Doprava	100,1	102,1	+2,0
provoz osobních dopravních prostředků	95,0	96,9	+1,9
dopravní služby	115,4	126,7	+11,3
Rekreace a kultura	112,9	112,2	-0,7
rekreační a kulturní služby	110,8	106,2	-4,6
Ostatní zboží a služby	112,3	117,1	+4,8

¹⁾ Index imputovaného nájemného za bydlení (náklady vlastnického bydlení) není ve spotřebním koši domácností důchodců sledován, což způsobilo zaznamenaný vysoký rozdíl u celkového indexu za bydlení, vodu, energii, paliva

Zdroj: Zpracováno z údajů ČSÚ

ČR dosáhla třetího nejvyššího růstu spotřebitelských cen v rámci EU.

Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP – cenový index propočtený podle metodiky Eurostatu pro potřeby porovnání inflace v jednotlivých členských zemích EU) v Česku činil v červnu meziročně 111,2 %. Průměr pro EU 27 dosáhl ve stejném měsíci 106,4 %. Přestože byla celková dynamika v rámci EU podobná, tak při zohlednění vývoje za celé první pololetí byl pokles HICP oproti průměru EU rychlejší v ČR. Celkově nejvyšší úroveň tohoto ukazatele vykázalo v prvním pololetí roku 2023 Maďarsko, Lotyšsko a Česko, nejnižších hodnot naopak dosáhlo Lucembursko, Španělsko a Belgie.

Harmonizovaný index spotřebitelských cen v ČR a EU
(meziroční růst v %)

	Leden 2023	Únor 2023	Březen 2023	Duben 2023	Květen 2023	Červen 2023
EU 27	10,0	9,9	8,3	8,1	7,1	6,4
ČR	19,1	18,4	16,5	14,3	12,5	11,2
Rozdíl mezi ČR a EU (v p. b.)	9,1	8,5	8,2	6,2	5,4	4,8

Zdroj: Eurostat

V tabulkové příloze jsou obsaženy údaje o vývoji indexů spotřebitelských cen v jednotlivých měsících roku 2023 (tabulka 21), podrobné indexy o sledovaných skupinách domácností (tabulka 22) a údaje o HICP všech členských států EU (tabulka 23).

3. PENĚŽNÍ VÝDAJE, ÚVĚRY A ÚSPORY DOMÁCNOSTÍ

3.1 Peněžní výdaje

Ze statistiky národních účtů ČSÚ vyplývá, že výdaje na konečnou spotřebu domácností měly v 1. pololetí 2023 k vývoji národního hospodářství záporný příspěvek, čemuž přispěla i nižší dynamika úvěrování a vyšší míra úspor.

Celkem 1 604,4 mld. Kč vynaložil sektor domácností na výdaje spojené s individuální spotřebou (o 5,6 % více než o rok dříve); domácnosti tak nakoupily zboží a služeb nominálně o 85,1 mld. Kč více, reálně – po zohlednění vysoké cenové inflace – to bylo o cca 108 mld. Kč (o 7,1 %) méně než před rokem.

Výdaje sektoru domácností podle statistiky národních účtů

Ukazatel	mld. Kč		Meziroční index v %	
	1. pololetí 2022	1. pololetí 2023	nominální	reálný ¹⁾
Běžné výdaje celkem	1 028,6	1 111,0	108,0	95,0
z toho: Důchody z vlastnictví	21,1	34,8	165,0	145,1
Běžné daně z důchodu	139,0	158,9	114,3	100,5
Příspěvky na zdr. a soc. pojištění	580,9	639,2	110,0	96,7
Ostatní běžné transfery výdajové	287,5	278,1	96,7	85,0
Disponibilní důchod	1 772,6	1 924,9	108,6	95,5
z toho: Výdaje na individuální spotřebu	1 519,3	1 604,4	105,6	92,9
Hrubé úspory	267,6	326,5	122,0	107,3
Míra úspor (v %)	14,98	16,91	*	*

¹⁾ Při použití indexu spotřebitelských cen 113,7 %

Poznámka: Indexy jsou propočteny z nezaokrouhlených údajů; podrobnější informace o ukazatelích jsou uvedeny v příloze (tabulka 1).

Zdroj: Zpracováno z předběžných údajů ČSÚ

Na základě údajů ČSÚ ze čtvrtletních sektorových účtů klesla ve 2. čtvrtletí 2023 reálná spotřeba domácností a meziročně se proti stejnému období roku 2022 snížila o 7,3 %.

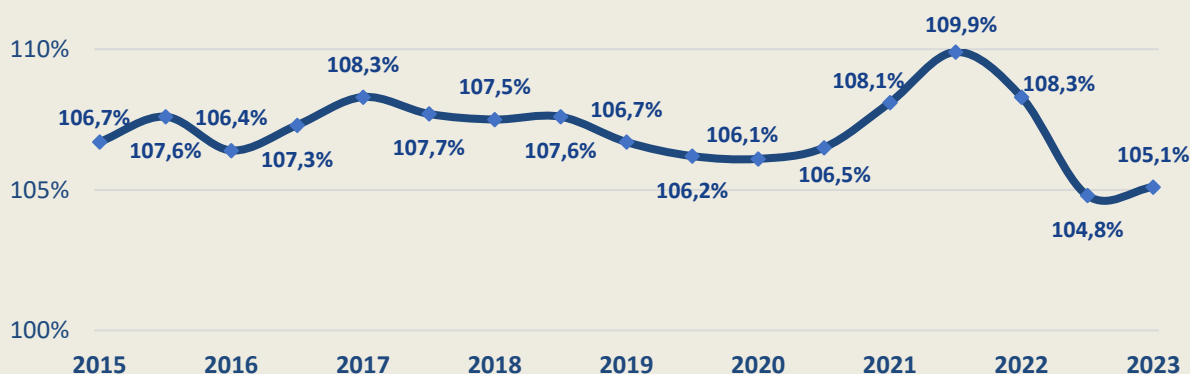
Míra investic domácností (jako podíl k hrubému disponibilnímu důchodu) činila 7,2 %, což bylo o 1,0 p. b. méně než ve 2. čtvrtletí 2022.

3.2 Peněžní úvěry

Zrychlující dynamika růstu zadlužení domácností, kterou bylo možné sledovat v předchozích letech, od konce roku 2022 výrazně zpomalila.

Podle údajů ČNB činil k 30. 6. 2023 úhrnný objem bankovních půjček domácností evidovaných u peněžních ústavů 2 206,5 mld. Kč, což bylo o 106,9 mld. Kč více než ke stejnému dni předchozího roku. Nadále výrazně převažovaly půjčky na bydlení, byť je tempo jejich růstu výrazně nižší než v předchozím roce. Sledovaný ukazatel celkového objemu úvěrů od začátku roku 2023 narostl o 62,4 mld. Kč. Podobná snížená dynamika růstu byla naposledy zaznamenána před rokem 2015.

Meziroční index celkových úvěrů domácností v pololetí a na konci roku

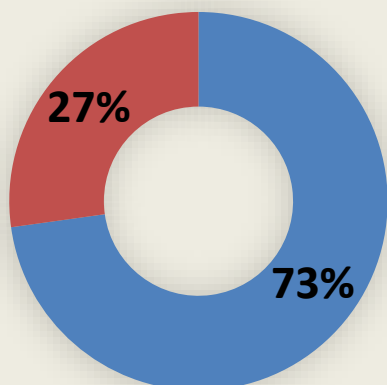
Zdroj: Zpracováno z údajů ČNB ARAD

Za první pololetí tohoto roku meziročně mírně poklesl objem tzv. nevýkonných úvěrů (nesplaceny tři po sobě jdoucí splátky úvěru, či došlo k zesplatnění) v oblasti půjček na bydlení, který představoval ke konci června 12,1 mld. Kč (o 0,1 mld. Kč meziročně méně). Naopak celkový objem nevýkonných úvěrů byl ke konci prvního pololetí meziročně vyšší (o 0,4 mld. Kč) a dosáhl úrovně 27,6 mld. Kč, což činilo 1,3 % z celkového objemu bankovních půjček českých domácností.

Rozhodující část meziročního vzestupu celkového objemu bankovních peněžních půjček představovaly, stejně jako v předcházejících letech, hypoteční a jiné úvěry na bydlení (1 716,9 mld. Kč), přičemž samotný objem hypotečních úvěrů se oproti stejnému období minulého roku zvýšil o 72,4 mld. Kč (na 1 620,3 mld. Kč). Podíl úvěrů na bydlení na celkovém objemu úvěrů domácnostem roste již od začátku sledování tohoto ukazatele a ke konci prvního pololetí činil 77,8 %.

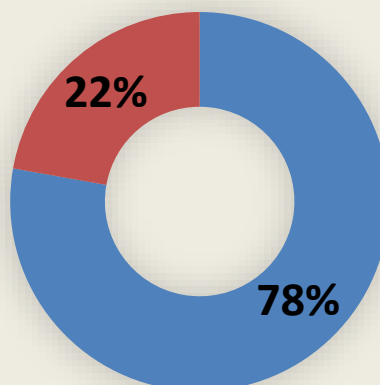
Struktura klientských úvěrů domácností v ČR

Stav k 30. 6. 2015

■ Úvěry na bydlení ■ Ostatní úvěry

Stav k 30. 6. 2023

■ Úvěry na bydlení ■ Ostatní úvěry

Zdroj: Zpracováno z údajů ČNB ARAD

Podle ČNB celkový objem úvěrů na spotřebu (na zboží a služby běžné spotřeby) meziročně vzrostl o 28,3 mld. Kč na 316,7 mld. Kč (o rok dříve se zvýšil o 18,9 mld. Kč). Meziroční nárůst byl způsoben zejména zvýšením spotřebních úvěrů v závěru minulého roku a druhém čtvrtletí tohoto roku.

Údaje bankovního a nebankovního registru ukazují, že ke konci 2. čtvrtletí se průměrná částka připadající na jednoho klienta s dlouhodobým dluhem, který tvoří zejména hypotéky a úvěry ze stavebního spoření, meziročně zvýšila o 4,9 % na 2 480,1 tis. Kč. Průměrná výše krátkodobého dluhu vzrostla o 4,2 % na 239,8 tis. Kč. Počet lidí, kteří měli problémy se splácením úvěrů na bydlení, se meziročně snížil o 0,6 tis. (na 9,8 tis.) a počet lidí nesplácejících úvěry na spotřebu se zvýšil o 1,3 tis. (na 174,0 tis.).

V první polovině roku 2023 nastal meziroční nárůst celkového objemu prostředků poskytnutých nebankovními společnostmi prostřednictvím spotřebitelských úvěrů či leasingu (meziroční zvýšení o 4,8 %). Domácnosti si podle dat ČLFA touto formou půjčily od začátku roku celkem 14,5 mld. Kč.

3.3 Úspory

Ačkoliv tvorba úspor domácností oproti roku 2022 posílila, přesto nedosahuje dynamiky z let 2016 až 2021 a odpovídá spíše meziočným indexům z let 2014 a 2015.

Pokles reálných příjmů a vyšší úroveň úrokových sazeb se projevily na celkových bankovních úsporách domácností. Ovlivněna byla míra úspor (viz kapitolu 3.1), ale i samotná struktura úspor. Relace celkového objemu bankovních půjček domácností k celkovému objemu bankovních vkladů domácností meziočně poklesla a činila 62,8 % (úvěry/úspory). Tato relace se výrazně zvyšovala před rokem 2009 a po roce 2010 se pohybovala přibližně kolem úrovně 64 %.

České domácnosti i přes zhoršenou ekonomickou situaci dokázaly vytvářet nové úspory a jejich (korunové a cizoměnové) vklady se podle dostupných údajů ČNB k 30. 6. 2023 meziočně zvýšily o 189,5 mld. Kč na 3 512,9 mld. Kč (před rokem růst dosáhl pouze 98,5 mld. Kč).

Mezioční index celkových vkladů domácností v pololetí a na konci roku

Zdroj: Zpracováno z údajů ČNB ARAD

Úročení vkladů se oproti předchozímu roku v reakci na vyšší úroveň základních sazeb ČNB zvýšilo. Průměrná úroková sazba jednodenních vkladů podle ČNB k 30. 6. 2023 vzrostla na 1,52 % (o 0,75 p. b. více oproti stejnému období předchozího roku), sazba z vkladů s výpovědní lhůtou se zvýšila na 2,33 %. Růst nastal rovněž u úrokových sazeb s dohodnutou splatností s průměrným úročením 6,11 % (o 0,77 p. b. meziočně více).

Domácnosti dávaly v souvislosti s růstem úročení vkladů a vysokou inflací přednost tvorbě úspor v jejich termínové formě (vklady se splatností nebo výpovědní lhůtou), přesto netermínované vklady (např. běžné účty) nadále tvořily 73,8 % celkových vkladů (mezioční pokles o 4,2 p. b.).

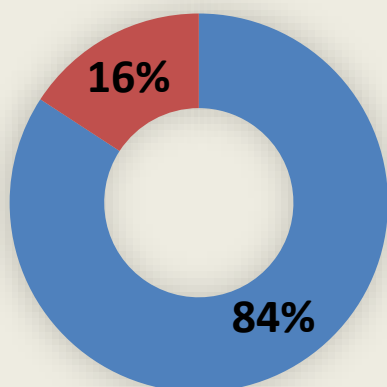

Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v 1. pololetí 2023 a predikce na další období

Termínové vklady zvýšily k 30. 6. 2023 meziročně svůj objem o 189,4 mld. Kč, naopak netermínované vklady zaznamenaly ve stejném období růst pouze o 0,1 mld. Kč. Jednalo se o zřejmou reakci domácností na růst úročení dlouhodobých vkladů.

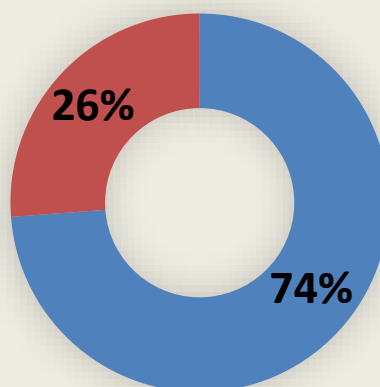
Struktura klientských vkladů domácností v ČR

Stav k 30. 6. 2021

■ Netermínované účty ■ Termínové účty

Stav k 30. 6. 2023

■ Netermínované účty ■ Termínové účty

Zdroj: Zpracováno z údajů ČNB ARAD

Podle údajů AKAT stav peněžních prostředků investovaných do tuzemských a zahraničních otevřených podílových fondů obyvatelstvem a institucemi činil ke konci června tohoto roku 826,2 mld. Kč, což bylo o 138,6 mld. Kč více než v polovině roku 2022 (kdy byl zaznamenán růst o 36,5 mld. Kč). Na fyzické osoby připadalo 90 % z celkového objemu podílových fondů. Více investic zaznamenaly meziročně hlavně dluhopisové fondy. Větší objem majetku byl oproti zahraničním fondům ve fondech domácích (69,2 % z celkových investic).

C. VÝVOJ VE 3. ČTVRTLETÍ 2023 A PREDIKCE NA DALŠÍ OBDOBÍ

V 1. polovině roku 2023 se ekonomický vývoj nacházel v mírné recesi. Od druhé poloviny roku lze očekávat postupné zvyšování ekonomického výkonu. Převážně v důsledku útlumu spotřeby domácností (vlivem vysoké inflace a tím poklesu reálného disponibilního důchodu) se růst hrubého domácího produktu bude v letošním roce pohybovat kolem nulové (nebo lehce záporné) hodnoty. V příštím roce, (zejména) po obnovení růstu spotřeby domácností, by růst hrubého domácího produktu mohl oscilovat kolem 2,5 %.

Za celý rok 2023 je očekávána stagnace růstu HDP a v roce 2024 (za příznivých podmínek) meziroční růst HDP cca 2,0 až 3,0 %.

Z oblastí ovlivňujících příjmy domácností jsou prozatím jedinými dostupnými údaji základní data o mzdách v průmyslu a stavebnictví za první dva měsíce 3. čtvrtletí, z nichž vyplynuly tyto dílčí poznatky:

- v červenci a v srpnu došlo v odvětví průmyslu v podnicích s 50 a více zaměstnanci k mírnému meziročnímu poklesu průměrného evidenčního počtu zaměstnanců (v obou měsících shodně o 1,7 %), ve stavebních podnicích (s 50 a více zaměstnanci) jejich počet naopak meziročně vzrostl (v červenci o 1,7 % a v srpnu o 0,6 %),
- průměrná měsíční nominální mzda těchto zaměstnanců v průmyslu vzrostla v červenci meziročně o 9,5 % (reálně o 0,6 %) a v srpnu (kdy činila 44 058 Kč) o 9,0 % (reálně o 0,5 %). Ve stavebních podnicích se zvýšila průměrná měsíční nominální mzda uvedených zaměstnanců meziročně o 5,9 % (červenec), resp. o 9,7 % (srpen) a v srpnu dosáhla v absolutním vyjádření 49 612 Kč. K meziročnímu poklesu došlo ve stavebnictví u reálné mzdy v červenci o 2,7 % a v srpnu byl naopak zaznamenán nárůst o 1,1 %.

Přírůstek průměrné nominální mzdy v národním hospodářství ČR by mohl v letošním roce dosáhnout cca 7,7 % a v roce 2024 by se mohl pohybovat kolem 6,0 %. Reálná mzda by však mohla při zohlednění aktuálně predikované míry cenové inflace (viz dále) poklesnout v letošním roce o cca 3 % a v příštím roce naopak již zaznamenat nárůst o 3 %.

Podle dostupných údajů dosáhl celkový objem sociálních příjmů v 1. až 3. čtvrtletí tohoto roku 626,9 mld. Kč.

V rámci sociálních příjmů činily u největší položky – důchodů – výdaje 499,0 mld. Kč (dle ČSSZ), průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu v prvních třech čtvrtletích t. r. vzrostla meziročně o 17,9 % na 19 849 Kč.

Podle odhadu by průměrná výše samostatně vypláceného starobního důchodu mohla v letošním roce dosáhnout 19 966 Kč (meziroční index 116,4 %).

Výdaje na dávky státní sociální podpory, dávky péčovské, náhradní výživné a jednorázový příspěvek na dítě činily v 1. až 3. čtvrtletí letošního roku 45,1 mld. Kč (dle ČNB), což je o 2,7 mld. Kč více než v loňském srovnatelném období, a na dávky pomoci v hmotné nouzi a humanitární dávku občanům Ukrajiny 9,8 mld. Kč (JVM).

Výdaje na podporu v nezaměstnanosti činily podle předběžných údajů od ledna do září tohoto roku cca 7,9 mld. Kč (dle ČNB). Počet uchazečů o zaměstnání vzrostl ke konci září na 263,0 tis. osob (o 6,6 tis. více než před rokem), z toho počet osob s podporou v nezaměstnanosti se k 30. září snížil na 73,4 tis. (o 1,2 tis. osob), také jejich podíl klesl z 29,1 % na 27,9 % ze všech uchazečů. Podíl nezaměstnaných osob byl 3,6 % (o 0,1 p. b. vyšší než před rokem).

Lze očekávat, že za celý rok 2023 dosáhne podíl nezaměstnaných osob průměrné úrovně cca 3,7 %. V roce 2024 by se mohl podle aktuální predikce pohybovat v rozmezí 3,6 %.

Úhrnná cenová hladina vzrostla ve 3. čtvrtletí proti 2. čtvrtletí o 0,7 %. Mezičtvrtletní vývoj ovlivnilo zvýšení cen v oddílech rekreace a kultura, doprava a oddíle alkoholické nápoje, tabák. Protisměrně působil především pokles cen potravin a nealkoholických nápojů.

V meziročním pohledu byl ve 3. čtvrtletí 2023 vykázán přírůstek 8,0 % (což bylo o 3,1 p. b. méně než ve druhém čtvrtletí). Oproti trendům zmíněným v kapitole 2 došlo ve 3. čtvrtletí pouze k dílčím změnám v dynamice meziročního vývoje cen. Cenový vývoj ovlivnilo zejména další zpomalení růstu nákladů v oddílech bydlení a potravin a nealkoholické nápoje. Mírně naopak zrychlil růst cen v oddíle alkoholické nápoje, tabák. V úhrnu za 1. až 3. čtvrtletí 2023 byly spotřebitelské ceny v průměru o 11,7 % vyšší než ve stejném období roku 2022.

Vysoký růst nákladů domácností ve 2. a 3. čtvrtletí slábnul a meziroční index se postupně snižoval. Krátkodobá změna nastane v posledním čtvrtletí, kdy dojde k nárůstu meziročního indexu u oddílu bydlení, protože srovnávacím základem budou Úsporným tarifem snížené ceny elektřiny (aplikované na období říjen až prosinec 2022). Klesající trend meziročního cenového růstu je odhadován i u oddílu potravin a nealkoholické nápoje. Rovněž nákladové tlaky a marže výrobců, prodejců a poskytovatelů služeb by se měly postupně snížit.

Průměrná míra cenové inflace by se měla v roce 2023 pohybovat v intervalu 10,6 až 11,0 % (střed 10,8 %). Výhled inflace na rok 2024 je v intervalu 1,8 až 4,2 % (střed 3,1 %).

Dříve popsané hlavní tendence ve vývoji peněžních půjček a úspor domácností se v červenci a srpnu 2023 výrazně nezměnily a pokles růstu nadále pokračoval. Stav bankovních úvěrů domácností byl v srpnu vyšší proti červnu o 13,2 mld. Kč (což byl o 3,7 mld. Kč nižší přírůstek než ve stejném období roku 2022) a výraznou část uvedeného růstu představovaly úvěry na bydlení (+7,9 mld. Kč); celkový stav úvěrů domácností u bank činil ke konci srpna 2 219,7 mld. Kč.

Přírůstek bankovních úspor domácností byl za první dva měsíce 3. čtvrtletí 2023 (+41,5 mld. Kč) naopak výrazně vyšší než před rokem (o 37,0 mld. Kč) a nadpoloviční část tvořil nárůst termínových vkladů (+23,0 mld. Kč). Netermínované vklady byly na konci srpna vyšší oproti červnu o 18,5 mld. Kč.

Kombinace vysokých úrokových sazeb a zrychlující inflace bude mít nadále silný vliv na vývoj půjček a vkladů. V posledním čtvrtletí roku 2023 proto nelze očekávat zásadní obrat tendencí ve vývoji úvěrů domácností, který od roku 2022 ztlačil. U úspor domácností naopak již došlo k posílení dynamiky růstu celkových vkladů domácností. Rovněž lze očekávat, že domácnosti budou v důsledku výše zmíněných faktorů pravděpodobně ještě určitý čas pokračovat v přesunu své likvidity z netermínovaných účtů na termínové.

* * *

Aktuálnější a komplexní údaje týkající se příjmové a výdajové situace českých domácností ve 3. čtvrtletí roku 2023 nebyly v době zpracování materiálu k dispozici. Budou uvedeny ve „Zprávě o základních tendencích příjmové a výdajové situace domácností ČR v 1. - 3. čtvrtletí 2023“, která bude zveřejněna v lednu 2024.